

Szepes László

Igényesség, következetesség, szolgálat: Dr. Hartmann Hildegard (1923-2011) Emlékképek

„Laboratóriumban hogyan jut tiszta oxigénhez?” – hangzott el a kérdés valamikor a múlt század hatvanas éveiben egy *általános kémia* vizsgán. Rögtön jött a válasz szép sorjában: „Vízbontással, hidrogén-peroxidból, kálium-permanganátból, mangán(IV)-oxidból...” és így tovább. A vizsgázó szinte hibátlanul felsorolta az összes előállítási lehetőséget, de a vizsgáztató ez nem nyugtatta meg és jött ismét a kérdés: „...és még hogyan?” – ...kínos csend, a hallgató kényelmetlenül feszeng, ...és ekkor elhangzik a leginkább kézenfekvő válasz: „...hát palackból!”

A vizsga helye az ELTE Általános és Szervetlen Kémiai Tanszéke, a vizsgáztató Dr. Hartmann Hildegard tanárnő, akire ez – a minden részletre kiterjedő – alaposság és oktatói céltudatosság volt leginkább jellemző.

Dr. Hartmann Hildegard a fent említett tanszéken, Gróh Gyula, Lengyel Béla és Csákvári Béla tanszékvezetők jobbkezeként,

évtizedeken keresztül az általános és szervetlen kémia oktatásának meghatározó személyisége volt. Tevékenységének fő területét a laboratóriumi és számítási gyakorlatok képezték. Jelen sorok írója, több fiatal oktatóval együtt, tanévek hosszú során keresztül vezetett hallgatói gyakorlatokat a Tanárnő irányítása mellett. Ebben az „iskolában” sajátítottuk el az igényes és hallgatóközpontú gyakorlatvezetés minden csínját-bíjját. A Tanárnő minden oktatási héten megbeszélést tartott a gyakorlatvezetőkkel az aktuális gyakorlatokkal és a tantermi számolásokkal kapcsolatban. Felhívta a figyelmünket egy-egy gyakorlat kritikus pontjaira, az előkészítés fontosságára és a munkavédelmi szempontokra. Ilyen alkalmak során beszéltük meg az

előző hét tapasztalatait és ha kellett, finomítottunk a gyakorlatok kivitelezésén. A zárthelyik feladatait is rendszeresen áttekintettük, az eredményeket értékeltük. Elvárta tőlünk, hogy a javításnál a legnagyobb lelkiismeretességgel járjunk el, ne elégedjünk meg a végeredmény mechanikus ellenőrzésével, nézzük át a megoldások menetét is, és az elvi hibákat szigorúan, a figyelmetlenségből eredő „elszámolásokat” enyhén büntessük. Oktatói filozófiájának legalapvetőbb eleme az volt, hogy a hallgatók minél hatékonyabban sajátítsák el a tantárgyi ismereteket; ez hol szeretetteljes korholásban, hol pedig különféle elismerésekben nyilvánult meg.

Manapság, a kétlépcsős tömegképzés kapcsán, a tanulmányi tervekbe beépültek az „emelt szintű” kurzusok. Ez abból a tényből ered, hogy a felvett hallgatók előképzettsége igen változó és egyetlen előadással/gyakorlattal nem lehet az ismereteknek és a motiváltságnak ezt a széles skáláját lefedni. Hartmann tanárnő ezt a problémát már sokkal korábban átlátta és megoldotta. Ugyanis az elsőéves hallgatók laboratóriumi jártassága igen erősen megoszlott attól függően, hogy valaki vegyipari technikum vagy gimnáziumi előképzettséggel rendelkezett. Az általános kémiai laboratóriumi gyakorlaton a technikusok könnyedén, töredék idő alatt elvégezték a kísérleteket; míg azok, akik a laboreszközöket csak könyvekből ismerték, nehezen boldogultak. Ennek az aránytalanságnak az áthidalására a Tanárnő meghirdette a „laborverseny”-t. Ez azt jelentette, hogy minden egyes gyakorlat kötelező tematikájához érdekes, extra kísérleteket társított, amelyek sikeres elvégzéséhez jutalom pontok jártak, és ezek félév végi összesítéséből adódott a verseny végeredménye. Ilyen versenyfeladat volt például: a kontakt kénsavgyártás laboratóriumi modellezése, a Wilson-féle ködkamra összeállítása, vagy a nemesgázok emissziós színeképének tanulmányozása. Az ilyen gyakorlatok már a magasabb előképzettségű hallgatók számára is új ismeretek forrását jelentették.

Hasonló elhivatottsággal fordult a Tanárnő a középiskolások tehetséggondozásának kérdése felé is. A kémia OKTV országos döntőjének megszervezése, majd lebonyolítása, a diákok kiválasztása és felkészítése a Nemzetközi Kémiai Diákolimpiára (IChO) mind az ő irányítása, szakmai felügyelete és effektív munkája révén valósulhatott meg. Az IChO-k nemzetközi testületének (Nemzetközi Zsúri) a kezdetektől fogva tekintélyes és tisztelt tagja volt.

Persze ez a karaktervázlat nem lenne teljes az „emberi” oldal néhány jellegzetes vonásának felvillantása nélkül. Hilda néni – mert leginkább ez az elnevezés ragadt meg róla – híres volt kollegialitásáról, segítőkészségéről és szinte naiv jóindulatáról. Múzeum körüti labor-szobája a fiatal, mindig éhes kollegák gyűjtőhelye volt, akik uzsonna-időben be-benéztek egy zsíros kenyérre és szükség esetén mindenkinek jutott egy csésze frissen főzött fekete is.

Amikor híre ment, hogy a Tanszék egy neves professzora gyógyíthatatlan betegségben szenved, akkor rendszeresen zöldség-gyümölcs tálat állított össze és a délután derekán elviharzott a profhoz, mondván: „megyek vitaminozni”.

Önzetlen szeretet és szolgálat (a szó nemes értelmében) jellemezték viszonyát az emberekhez és a természethez. Így aztán nem meglepő, hogy az akkor „divatos” társadalmi munka – amely sokunk számára valamilyen értelmetlen, alibi tevékenység

volt – az ő kezében arannyá változott. Mint szakszervezeti csónakfelelős, ő gondozta és menedzselte hosszú éveken keresztül az egyetem Római parti „kielboat flottáját”. Ahogy a laborban, ott is rend, tisztaság és észszerűen kialakított működési szabályzat szolgálta a túraavezni szándékozó kollegákat, akik között olyan hírességek is húzták a lapátokat, mint Kucsman Árpád, Zsardon Béla, Pulay Péter, Fogarasi Géza, Császárs Pál és még sokan mások.

Alakját többszáz vegyész emlékezete, nevét számos praktikum és példatár, valamint egy díj őrzi. Példája nem maradt követők nélkül az ELTE Szervetlen Kémiai Tanszékén sem, ahol *veterán olimpiakonok* tartanak kiváló előadásokat, vezetnek gyakorlatokat és kézben tartják a tanulmányi versenyek és olimpiák – egyszerűen a tehetséggondozás – ügyét. Így a múlton elmerengő kollegának óhatatlanul eszébe jut egy kínai közmondás:

„Ha egy évre tervezel, ültess rizst; ha húsz évre tervezel, ültess fákat; ha a következő generációknak tervezel, tanítsd az embereket.”